

Пономаренко О.Е.

УДК 005.915

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЧНИХ ДІЙ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ

Вступ.

На сучасному етапі розвитку економіки, з огляду на підвищення рівня непередбачуваності умов зовнішнього та внутрішнього для підприємства середовища, необхідною є здатність до витримування суб'єктами господарювання негативного впливу дестабілізуючих факторів різного походження. Це підкреслює актуальність та необхідність наукових та практичних розробок у сфері забезпечення фінансової безпеки (ФБ) суб'єктів господарювання. Особливої актуальності набувають дослідження у області забезпечення ФБ суб'єктів господарювання промислового комплексу, оскільки зазначені підприємства характеризуються порівняно низьким рівнем адаптованості до змін зовнішнього та внутрішнього середовища. Проблемам забезпечення та оцінки рівня економічної та ФБ підприємства присвятили свої роботи такі вчені, як Бланк І.О., Барановський О.І., Єрмошенко М.М., Ашуєв А.М., Кириченко О.А., Кудря І.В. [1, 2, 4, 5] та інші. Однак, існуючі розробки потребують удосконалення у розрізі формування стратегій ФБ суб'єктів господарювання промисловості.

Постановка завдання.

Метою даної роботи є розробка рекомендацій щодо стратегічних дій по забезпеченню ФБ суб'єктів господарювання промисловості Харківського регіону. Об'єкт дослідження – процес функціонування та ФБ суб'єктів господарювання промисловості Харківського регіону. Предметом дослідження є методичний апарат формування стратегій ФБ суб'єктів господарювання промисловості. Згідно з метою у статті пропонуються до вирішення наступні завдання (табл. 1).

Таблиця 1. Завдання та інструментарій дослідження

Завдання	Інструментарій
Визначення діапазонів значень інтегральних показників внутрішньої та зовнішньої ФБ для різних її рівнів за всіма домінуючими напрямками	Методи кластерного аналізу
Формування матриць станів ФБ суб'єктів господарювання промисловості	Матричний та графічний методи
Формування переліку рекомендацій щодо забезпечення ФБ за всіма сферами для різних її рівнів	Методи економіко-логічного аналізу

Окремого розгляду вимагає інструментарій визначення діапазонів значень інтегральних показників внутрішньої та зовнішньої ФБ за різними сферами, тобто методи кластерного аналізу. Кластерний аналіз у літературі [7, с. 20-25] визначається, як сукупність методів, що дозволяють класифікувати багатовимірні спостереження, кожне з яких описується набором вихідних змінних X_1, X_2, X_n . При цьому, метою кластерного аналізу є утворення груп схожих між собою об'єктів, які прийнято називати кластерами. До груп методів кластерного аналізу відносяться наступні: ієрархічні методи, ітеративні методи, факторні методи, методи згущень та методи, що використовують теорію графів. У даному дослідженні пропонується використовувати метод k-середніх, який відноситься до групи ітеративних методів класифікації. Вибір саме цього методу зумовлено тим фактом, що він є зручним інструментом обробки великих статистичних сукупностей [7, с. 24].

Результати.

Формування рекомендацій щодо формування стратегічних дій по забезпеченню ФБ суб'єктів господарювання промисловості у дослідженні пропонується здійснювати окремо за чотирма домінуючими напрямками, або сферами, перелік яких наведено у [6]. Зазначене формування здійснено на основі розрахунку інтегральних показників зовнішньої та внутрішньої ФБ за всіма перерахованими напрямками (визначення комплексу індикаторів зовнішньої ФБ для суб'єктів господарювання промисловості, на основі якого розраховано інтегральні показники, здійснено у [7], внутрішньої ФБ – у [3]). На основі використання методів кластерного аналізу у дослідженні сформовано по три групи об'єктів окремо для зовнішньої та внутрішньої ФБ для кожної зі сфер формування стратегії зазначеної безпеки. Окремо зазначається, що для аналізу було використано динаміку інтегральних показників ФБ для різних сфер формування стратегії у щорічному розрізі за період з 2004 по 2010 роки для чотирнадцяти підприємств промисловості Харківського регіону (98 об'єктів). Розраховані діапазони значень інтегральних показників оцінки рівня ФБ суб'єктів господарювання промисловості за сферами формування стратегії зазначеної безпеки наведено у табл. 2.

Для отриманих кластерів притаманним є підвищення рівня ФБ за тією чи іншою складовою, від першого кластера (низький рівень безпеки) до третього (високий рівень безпеки). З огляду на три можливих стана, у дослідженні сформовано три загальні можливі стратегічні напрямлення формування стратегії ФБ суб'єктів господарювання промисловості Харківського регіону:

1. Стратегія підвищення. Застосування даного стратегічного напрямку доцільно здійснювати при попаданні підприємства у діапазон низького рівня фінансової безпеки, тобто у перші кластери (табл. 2). Дана стратегія направлена на перехід підприємства до діапазону з більш високим рівнем ФБ для кожної зі складових.

2. Стратегія стабілізації та підвищення. Застосування стратегічного напрямку під даним номером доцільно здійснювати при знаходженні підприємства у кластері номер 2, який характеризується середнім

**РОЗРОБКА СТРАТЕГІЧНИХ ДІЙ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ**

рівнем ФБ за всіма складовими. Дана стратегія направлена на синхронізацію дій по закріпленню існуючого стану та формування умов для переміщення у кластер з більш високим рівнем ФБ.

3. Стратегія стабілізації. Даний стратегічний напрям доцільно застосовувати у випадку, коли підприємство знаходиться у кластері з високим рівнем ФБ для всіх складових формування стратегії (кластер номер 3 у табл. 2). Стратегія направлена на закріпленню існуючого стану ФБ. Матриця квадрантів різних станів ФБ суб'єктів господарювання промисловості Харківського регіону для стратегії забезпечення росту доходності капіталу підприємства наведено на рис. 1.

Таблиця 2. Діапазони значень інтегральних показників оцінки рівня ФБ суб'єктів господарювання промисловості за сферами для різних кластерів

Сфера формування стратегії фінансової безпеки	Характеристика складової оцінки рівня ФБ для сфер	Діапазон для кластеру 1	Діапазон для кластеру 2	Діапазон для кластеру 3
Стратегія забезпечення росту доходності капіталу підприємства	внутрішня складова	[0;0,995]	(0,995;1,568]	(1,568;2,203]
	зовнішня складова	[0;0,406]	(0,406;0,592]	(0,592;0,83]
Стратегія формування фінансових ресурсів підприємства	внутрішня складова	[0;1,021]	(1,021;1,522]	(1,522;2,107]
	зовнішня складова	[0;0,417]	(0,417;0,669]	(0,669;1,187]
Стратегія забезпечення фінансової стабільності підприємства та нейтралізування ризиків	внутрішня складова	[0;0,599]	(0,599;1,063]	(1,063;1,336]
	зовнішня складова	[0;0,919]	(0,919;1,044]	(1,044;1,35]
Інноваційно-інвестиційна стратегія підприємства	внутрішня складова	[-0,886;0,296]	(0,296;0,646]	(0,646;1,203]
	зовнішня складова	[0,127;0,279]	(0,279;0,446]	(0,446;0,634]

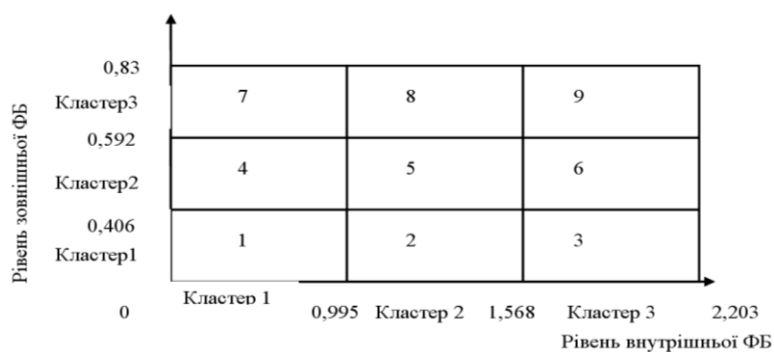

Рис. 1. Матриця станів для стратегії забезпечення росту доходності капіталу підприємства

На наведеному рисунку квадрант під номером 1 характеризується найнижчим рівнем ФБ за даним доміантним напрямом формування стратегії. Відповідно, квадрант під номером 9 характеризується найвищим рівнем ФБ. У літературі [2, с. 230-237] зазначається, що основною стратегічною метою стратегії забезпечення росту доходності капіталу підприємства є максимізація рівня фінансової рентабельності. У статті сформовано загальний перелік тактичних дій у рамках трьох можливих стратегічних напрямів для стратегії забезпечення росту доходності капіталу суб'єктів господарювання промисловості (табл. 3).

Таблиця 3. Тактичні дії в рамках трьох можливих стратегічних напрямів для стратегії забезпечення росту доходності капіталу суб'єктів господарювання промисловості Харківського регіону

Назва напрямку стратегії фінансової безпеки	Складова	Тактичні дії в рамках стратегічного напрямку
Стратегія підвищення	Внутрішня	- скорочення видатків на виробництво продукції та іншу операційну діяльність; - оновлення основних засобів підприємства; - диференціювання продукції та підвищення її вартості; - зменшення адміністративних витрат.
	Зовнішня	- пошук можливостей придбання сировини та обладнання за нижчою ціною; - пошук нових ринків збуту продукції; - підвищення технічного рівня виробництва.
Стратегія стабілізації та підвищення	Внутрішня	- проведення ревізії адміністративних витрат з метою зниження у разі можливості; - підвищення кваліфікації персоналу організації.
	Зовнішня	- часткове підвищення технічного рівня виробництва; - проведення маркетингових досліджень та розробка нових видів продукції; - закріплення позицій на ринках, що є освоєними.
Стратегія стабілізації	Внутрішня	- проведення ревізії технічного рівня обладнання та основних фондів; - забезпечення високого рівня кваліфікації персоналу підприємства.
	Зовнішня	- закріплення позицій на внутрішньому та зовнішньому товарних ринках; - закріплення контактів з постачальниками сировини та матеріалів.

Матриця квадрантів різних станів фінансової безпеки суб'єктів господарювання промисловості Харківського регіону для стратегії формування фінансових ресурсів підприємства наведено на рис. 2.

Рис. 2. Матриця станів для стратегії формування фінансових ресурсів підприємства

З огляду на основну мету даної сфери формування стратегії ФБ, яка полягає у оптимізації обсягу фінансових ресурсів, що формуються згідно з фінансовими потребами [2, с. 230-237], у дисертаційному дослідженні сформовано перелік тактичних дій в рамках кожного з можливих стратегічних напрямів, аналогічних за суттю напрямам для попередньої сфери (табл. 4)

Таблиця 4. Тактичні дії в рамках трьох можливих стратегічних напрямів для стратегії формування фінансових ресурсів суб’єктів господарювання промисловості Харківського регіону

Назва напрямку стратегії ФБ	Складова	Тактичні дії в рамках стратегічного напрямку
Стратегія підвищення	Внутрішня	- збільшення рівня статутного капіталу підпр-ва; - зменшення рівня дивідендів (у випадку їх наявності); - здійснення додаткової емісії акцій підпр-ва; - збільшення ліквідності основних засобів підпр-ва; - модернізація виробництва з метою підвищення оборотності активів підпр-ва.
Стратегія підвищення	Зовнішня	- використання можливостей фінансового лізингу на підпр-ві; - перегляд умов взаємодії підпр-ва з банківським сектором; - проведення моніторингу наявності зовнішніх джерел фінансування, що не використовуються підпр-вом; - перегляд умов взаємодії підпр-ва з дебіторами у напрямку підвищення рівня оборотності дебіторської заборгованості.
Стратегія стабілізації та підвищення	Внутрішня	- здійснення емісійної діяльності підпр-ва; - здійснення моніторингу основних засобів підпр-ва з точки зору оптимального рівня їх ліквідності; - зменшення рівня дивідендів (у випадку їх наявності);
	Зовнішня	- укріплення зв’язків з існуючими кредиторами та проведенні моніторингу ринку кредитних послуг з точки зору наявності нових з вигідними для підпр-ва умовами кредитування;
Стратегія стабілізації	Внутрішня	- здійснення моніторингу основних засобів підпр-ва з точки зору оптимального рівня їх ліквідності; - продовження існуючої емісійної та дивідендної політики; - підтримка існуючого рівня оборотності засобів.
	Зовнішня	- підтримання існуючих зв’язків з кредиторами та дебіторами;

Наступним етапом дисертаційного дослідження є побудова матриці квадрантів різних станів фінансової безпеки суб’єктів господарювання промисловості Харківського регіону для забезпечення фінансової стабільності підприємства та нейтралізування ризиків (рис. 3).

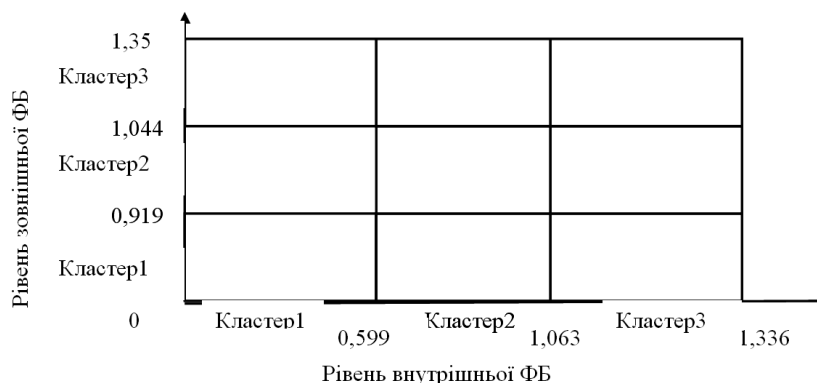

Рис. 3. Матриця станів для стратегії забезпечення фінансової стабільності підприємства та нейтралізування ризиків

Основною метою даної сфери формування стратегії ФБ є забезпечення високого рівня фінансової стійкості підприємства та мінімізація рівня його фінансових ризиків [2, с. 230-237]. Перелік тактичних дій щодо формування стратегій для даної сфери наведено у табл. 5.

**РОЗРОБКА СТРАТЕГІЧНИХ ДІЙ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ**

Таблиця 5. Тактичні дії в рамках трьох можливих стратегічних напрямів для стратегії забезпечення фінансової стабільності та нейтралізування ризиків

Назва напрямку стратегії фінансової безпеки	Складова	Тактичні дії в рамках стратегічного напрямку
Стратегія підвищення	Внутрішня	- зменшення рівня залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування; - збільшення рівня статутного капіталу; - страхування фінансових ризиків підприємства; - підвищення рівня диверсифікації фінансової діяльності підприємства; - аналіз можливості зменшення податкового навантаження на підприємство
	Зовнішня	- підвищення стабільності зв'язків підприємства з постачальниками сировини та матеріалів; - підвищення надійності партнерів підприємства (зміна партнерів у разі неможливості підвищення надійності).
Стратегія стабілізації та підвищення	Внутрішня	- страхування фінансових ризиків підприємства; - аналіз можливостей зменшення залежності підприємства від зовнішніх джерел функціонування.
	Зовнішня	- моніторинг можливості підвищення стабільності зв'язків з постачальниками сировини, матеріалів та іншими партнерами підприємства.
Стратегія стабілізації	Внутрішня	- страхування фінансових ризиків підприємства; - підтримка існуючого рівня залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування
	Зовнішня	- підтримка існуючих зв'язків з постачальниками сировини, матеріалів та іншими партнерами підприємства.

Матриця квадрантів різних станів ФБ суб'єктів господарювання промисловості Харківського регіону для інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства наведено на рис. 4.

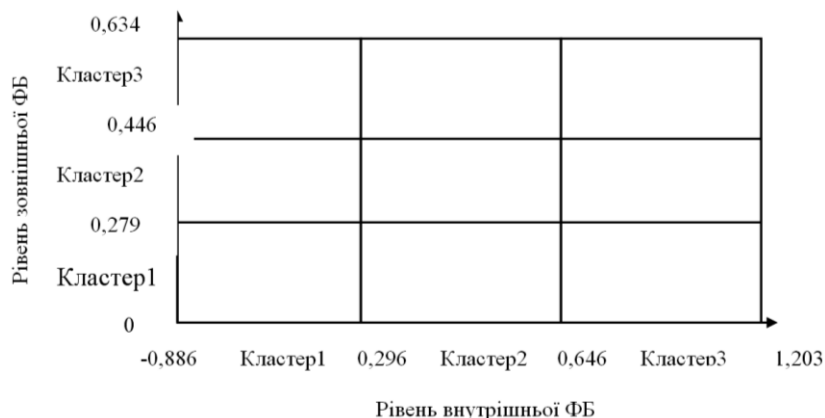

Рис. 4. Матриця станів для інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства

У дослідженні окремо зазначається, що основною метою даної сфери формування стратегії фінансової безпеки суб'єктів господарювання промисловості є задоволення потреб підприємств у інвестиціях та формування ефективної організаційної структури управління фінансовою діяльністю [2, с. 230-237]. Перелік тактичних дій щодо формування стратегій для даної сфери наведено у табл. 6.

Таблиця 6. Тактичні дії в рамках трьох можливих стратегічних напрямів для інноваційно-інвестиційної стратегії

Назва напрямку стратегії ФБ	Складова	Тактичні дії в рамках стратегічного напрямку
Стратегія підвищення	Внутрішня	- збільшення інвестиційної активності підприємства на фінансовому ринку з використанням сучасних фінансових інструментів; - запровадження нових технологічних процесів на підприємстві; - підвищення рівня компетентності менеджерів підприємства у фінансовій сфері; - запровадження у фінансову діяльність сучасних технологій.
	Зовнішня	- проведення компанії щодо підвищення інвестиційної привабливості підприємства та залучення зовнішніх інвестицій.
Стратегія стабілізації та підвищення	Внутрішня	- збільшення інвестиційної активності підприємства на фінансовому ринку з використанням сучасних фінансових інструментів; - моніторинг технологічних процесів на підприємстві з метою запровадження інноваційних; - підвищення кваліфікації менеджерів у фінансовій сфері функціонування підприємства.
	Зовнішня	- підтримка існуючого рівня інвестиційної привабливості підприємства та пошук нових інвесторів.
Стратегія стабілізації	Внутрішня	- моніторинг рівня інвестиційної активності підприємства на фінансовому ринку з використанням сучасних фінансових інструментів з метою підвищення у разі необхідності;

Назва напрямку стратегії ФБ	Складова	Тактичні дії в рамках стратегічного напрямку
		- підтримка існуючого рівня використання новітніх технологій у виробництві та фінансовій діяльності.
	Зовнішня	- підтримка існуючого рівня інвестиційної привабливості підприємства; - закріплення існуючих зв'язків з інвесторами.

На основі наведених таблиць зазначається, що у даному дослідженні сформовано висновки.

Висновки.

- у дослідженні було визначено діапазони різних станів ФБ суб'єкти господарювання промисловості Харківського регіону за різними сферами;

- було сформовано квадранти різних станів фінансової безпеки суб'єктів господарювання промисловості Харківського регіону та перелік рекомендацій щодо стратегічних рішень по забезпеченню їх ФБ для всіх квадрантів.

- можливим є у якості напрямків для подальших досліджень перехід до аналізу тенденцій рівня фінансової безпеки зазначених суб'єктів господарювання та розробці стратегії забезпечення зазначеної безпеки.

Джерела та література:

1. Барановський О. І. Фінансова безпека : монографія / О. І. Барановський; Ін-т економічного прогнозування. – К. : Фенікс, 1999. – 338 с.
2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – 2-е изд., стер. – К. : Эльга, 2009. – 776 с.
3. Верещагіна Г. В. Формування системи показників оцінки рівня внутрішньої фінансової безпеки промислових підприємств / Г. В. Верещагіна, О. Е. Пономаренко // Управління розвитком : зб. наук. робіт. – Харків, 2010. – № 17 (93). – С. 34-37.
4. Єрмошенко М. М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства : препринт наукової доповіді / М. М. Єрмоленко, К. С. Горячева, А. М. Ашуєв; за наук. ред. д.е.н, проф. М. М. Єрмоленка. – К. : Нац. академія управління, 2005. – 78 с.
5. Кириченко О. А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи / О. А. Кириченко, І. В. Кудря // Інвестиції : практика та досвід. – 2009. – № 10. – С. 22-26.
6. Пономаренко О. Е. Аналіз рівня фінансової безпеки промислових підприємств у контексті удосконалення стратегії її забезпечення / О. Е. Пономаренко // Вісник економіки транспорту і промисловості : зб. наук.-практ. статей. – Харків, 2010. – Вип. 29. – С. 169-173.
7. Пономаренко О. Е. Формування простору індикаторів оцінки рівня зовнішньої фінансової безпеки в контексті підвищення інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання промисловості / О. Е. Пономаренко // Бізнес інформ : наук. журнал. – Харків, 2011. – № 3. – С. 107-110.
8. Практикум з навчальної дисципліни «Багатомірний статистичний аналіз» : для студ. спец. «Прикладна економіка» денної форми навч. / уклад.: Т. С. Клебанова, Л. С. Гур'янова, О. А. Сергієнко. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2011. – 76 с.

Прокопенко Р.В., Архипенко Е.В.

УДК 330.46

МЕХАНИЗМ РЕФЛЕКСИВНОГО ВЗАМОДЕЙСТВИЯ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА С КЛИЕНТАМИ

Постановка проблемы и ее связь с важнейшими научными и практическими заданиями.

В современных экономических условиях коммерческие банки при работе с клиентами часто используют приемы рефлексивного управления, даже не догадываясь об этом. К примеру, многие маркетинговые инструменты, основанные на применении последних достижений психологии и оказывающие влияние на принятие клиентами решений в пользу банка, во многом пересекаются с приемами рефлексивного управления. Тем не менее, разработка механизма практического использования рефлексивного управления в банковской деятельности будет способствовать увеличению эффекта от применения приемов рефлексивного управления за счет разработки алгоритма конкретных действий и оптимизации распределения затрат на различных стадиях процесса реализации рефлексивного управления, а так же повысит доверие руководителей к идее применения рефлексивного управления на практике.

Анализ основных исследований и публикаций. Исследованиям по тематике рефлексивного управления посвящены работы Лефевра В.А. [1], Новикова Д.А., Чхартишвили А.Г. [2], Лепы Р.Н. [3], Таран Т.А. [4], Петрачковой Е.Л. [5], Мадыха А.А. [6], Крамера З.Х., Кайзера Т.Б., Шмидта С.Е., Дависона Дж.Е. [7] и др. Однако, вопросам применения рефлексивного подхода к управлению взаимоотношениями коммерческого банка с клиентами на практике до настоящего времени уделялось недостаточно внимания.

Целью статьи является разработка механизма рефлексивного взаимодействия коммерческого банка с клиентами.

Изложение основного материала исследования. Посредством рефлексивных воздействий коммерческий банк имеет возможность косвенно управлять процессом принятия решений клиентами, то есть склонять клиентов добровольно осуществлять действия, выгодные банку. Как известно, субъект принимает решения на основании некоторой информации (данные отчетов, реклама, законодательные акты,